

פרשת בא – שישי

(כט) ויהי | בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיְהוֹה הִכָּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פַּרְעֹה הַיּוֹשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

רש"י א ויהי: כל מקום שנאמר והי הוא ובית דינו שהי"ו לשון תוספת הוא כמו פלוני ופלוני: הכה כל בכור: אף של אומה אחרת והוא במצרים: מבכור פרעה: אף פרעה בכור היה ונשתיר מן הבכורות ועליו הוא אומר בעבור זאת העמידתיך בעבור הראיתך את כחי בים סוף: עד בכור השבי: שהיו שמחין לאידם של ישראל ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות ובכור השפחה בכלל היה שהרי מנה מן החשוב שכלן עד הפחות ובכור השפחה חשוב מבכור השבי:

(ל) וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צַעֲקָה גְדֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אִישׁ אֶשׁר אֵין־שָׂם מָוֶה:

רש"י ויקם פרעה: ממטתו: לילה: ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום: הוא: תחלה ואחר כך עבדיו מלמד שהיה הוא מחזר על בתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מו: יש שם בכור מת אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור שנאמר אף אני בכור אתנהו. דבר אחר מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרוקים פנויים והיו להם בכורות הרבה פעמים חמשה לאשה אחת כל אחד בכור לאביו:

(לא) וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גִם־אַתֶּם גִּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה כְּדַבְּרֵכֶם:

רש"י ויקרא למשה ולאהרן לילה: מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצוץ היכן משה שריו היכן אהרן שריו: גם אתם: הגברים: גם בני ישראל: ה"ף: ולכו עבדו וגו' כדברכם: הכל כמו שאמרתם ולא כשאמרתי אני בטל לא אשלח בטל מי ומי ההולכים. בטל רק צאנכם ובקרכם יצג:

(לב) גִּם־צֹאנֵכֶם גִּם־בְּקָרְכֶם קָחוּ בְּאֶשֶׁר דִּבַּרְתֶּם וּלְכוּ וּבְרַכְתֶּם גִּם־אֶתִּי:

רש"י גם צאנכם גם בקרכם קחו: מהו כאשר דברתם גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות: וברכתם גם אותי: התפללו עלי שלא אמות שאני בכור:

(לג) וַתַּחֲזֹק מִצְרַיִם עַל־הָעַם לִמְהֵרָ לְשַׁלְּחָם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ בְּלִנּוּ מֵתִים:

רש"י בלנו מתים: אמרו לא כגזרת משה הוא שהרי אמר ומת כל בכור וכאן אף הפשוטים מתים ה' או' בבית אחד (מכילתא):

(לד) וַיֵּשֶׁא הָעַם אֶת־בִּצְקוֹ מִרֵּם יַחְמִין מִשְׁאֲרֵתָם צָרָתָ בְּשִׁמְלָתָם עַל־שִׁבְכָם:

רש"י טרם יחמין: המצריים לא הניחום לשהות כדי חמוץ: משארתם: שירי מצה ומרור (מכילתא): על שבכמם: אע"פ שבהמות הרבה הולכו עמם מתבכים היו את המצנה (מכילתא):

(לה) וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדִבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כֶּל־כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמָלָתָ:

רש"י כדבר משה: שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו: ושמלת: אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב והמאוחר בפסוק חשוב (מכילתא):

(לו) וַיְהִי־נָתַן אֶת־חֶן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאֲלוּם וַיַּנְצִלוּ אֶת־מִצְרַיִם:

רש"י וישאלום: אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד טול שנים ולך: וינצלו: ורוקיננו:

(לז) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵרַעְמֶסֶס סִכְתָּה בְּשֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הַגִּבּוֹרִים לְבַד מִפָּרָ:

רש"י מרעמסס סכתה: ק"ף מיל היו ובאו שם לפי שעה שנאמר ואשא אתכם על כנפי נשרים: הגברים: מכן כ' שנה ומעלה:

(לח) וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מִקֵּנָה בְּבַד מְאֹד:

רש"י ערב רב: תערובת אומות עובדי כוכבים של גרים:

(לט) וַיֹּאפּוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגֶת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִין כִּי־גִרָשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהַתְמַהֵּמָה וְגַם־צָדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:

רש"י עגת מצות: חררה של מצה. בצק שלא החמין קרוי מצה: וגם צדה לא עשו להם: לדרך. מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו הוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד נעוריתך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה מה שכר מפורש אחריו קודש ישראל לה' וגו' (מכילתא):

(מ) וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

רש"י אשר ישבו במצרים: אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם: שלשים שנה וארבע מאות שנה: בין הכל משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה משהיה לו זרע לאברהם נתקם כי גר יהיה זרעך ושלשים שנה היו משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק. ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה שהרי קחת מן הבאים עם יעקב היה צא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה לא תמצאם כל כך ועל כרחך הרבה שנים היו לקחת עד שלא ירד למצרים והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קחת והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם הרי שלא תמצא ארבע מאות לכיאת מצרים והזקקת לומר על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפי' בחברון כענין שנאמר אשר גר שם אברהם ויצחק ואומר את ארץ מגוריהם אשר גרו בה לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן ר"י שנה וזה אחד מן הדברים ששנו לתלמי המלך:

(מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה מִגִּיד שִׁבְיוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַקֵּץ לֹא עָכָן הַמָּקוֹם כְּהָרֹף עֵין בְּט"ו בְּנִיסָן בָּאוּ מִלֹּאכִי הַשָּׂרָת אֲצֹל אֲבָרָהָם לְבַשְׁרוֹ. בַּחֲמֹשֶׁה עָשָׂר בְּנִיסָן נוֹלַד יִצְחָק וּבִט"ו בְּנִיסָן נִגְזְרָה גְזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים (מכילתא):

(מב) לַיִל שְׁמֵרִים הוּא לַיהוָה לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הוּא־הַלַּיְלָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדָרְתָם: מְשׁוּמֵר וְכֹא מִן הַמַּזְיָקִין כַּעֲנִין שְׁנָא וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית וְגו':

(מג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כֹּל־בֶּן־נָכָר לֹא־יֹאכֹל בּוֹ:

רש"י זאת חקת הפסח: בי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו: כל בן נכר: שנתנפרו מעשיו לאביו שבשמים. ואחד גוי ואחד ישראל מומר במשמע. (מכילתא):

(מד) וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אִזּוֹ יֹאכֹל בּוֹ:

רש"י ומלתה אותו אז יאכל בו: רבו. מגיד שמלת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר אין מילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח. א"כ מה ת"ל אז יאכל בו. העבד:

(מה) תוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא־יֹאכֹל בּוֹ:

רש"י תושב: זה גר תושב: ושכיר: זה הגוי ומה ת"ל והלא ערלים הם ונאמר כל ערל לא יאכל בו אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר:

(מו) בְּבֵית אֶחָד יֹאכֹל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבֵּית מִן־הַבָּשָׂר הוֹצֵה וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ־בּוֹ:

רש"י בבית אחד יאכל: בחבורה אחת שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקו בו. אתה אומר בחבורה אחת או אינו אלא בבית אחד כמשמעו וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית ת"ל על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהאוכל אוכל בשני מקומות: לא תוציא מן הבית: מן החבורה: ועצם לא תשברו בו: הראוי לאכלה כגון שיש עליו כזית בשור וש בו משום שבירת עצם אין עליו כזית בשור או מוח אין בו משום שבירת עצם:

(מז) כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

רש"י כל עדת ישראל יעשו אותו: למה נאמר לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לבית אבות שנמנו עליו למשפחות וכול אף פסח דורות כן ת"ל כל עדת ישראל יעשו אותו:

(מח) וּבִיְיָגֹר אֶתֶּךָ גֵּר וְעִשָּׂה פֶסַח לַיהוָה הַפּוֹל לוֹ כָּל־זָכָר וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹת וְהָיָה כְּאַזְוַח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרֶל לֹא־יֹאכֹל בּוֹ:

רש"י ועשה פסח: יכול כל המתגריר יעשה פסח מיד ת"ל והיה כאזרח הארץ. מה אזרח בי"ד אף גר בי"ד: וכל ערל לא יאכל בו: להביא את שמתו אחיו מחמת מילה שאינו מומר לערלות ואינו נלמד מכן נכר לא יאכל בו:

(מט) תוֹרָה אֶחָת יְהִיָּה לָאֲזֻרָח וְלִגֵּר הֵגֵר בְּתוֹכָכֶם:

רש"י תורה אחת וגו': להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא): תורה אחת וגו': להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא):

(נ) וַיַּעֲשׂוּ כָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַתָּה־אֶהְרֹן כֹּן עָשׂוּ:

(נא) וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צִבְאוֹתָם:

כט ויהי ויהיה בפלגות ליליא, ויי קטל כל בכרא במצרים, מבכרא דפרעה דעתיד למתב על כרסי מלכותיה, עד בכרא דשביא דבכית אסירי; וכל, בכרא דבעירא.

ל וקם פרעה בליליא, הוא וכל עבדיו וכל מצראי, והות צוחתא רבבא, במצרים: ארי לית ביתא תמן, דלא הוה ביה מיתא.

לא ויקרא למשה ולאהרן לא וקרא למשה ולאהרן בליליא, ואמר קומו פוקו מגו עמי אף אתון, אף בני ישראל; ואיזילו פלחו קדם יי, כמא דהויתון אמרין.

לב אף ענכון אף תוריוכו דברו כמא דמלילתון, ואיזילו; וצלו, אף עלי.

לג ותקיפו מצראי על עמא, לאוחא לשלחתהון מן ארעא: ארי אמרו, כלנא מיתין.

לד ונטל עמא ית לישיון, עד לא חמע; מותר אצותהון צריר בלבושיהון, על כתפיהון.

לה ובני ישראל עבדו, כפתגמא דמשה; ושאיילו, ממצרים, מנין דכסף ומנין דדבב, ולבושין.

לו ויי יהב ית עמא לרחמין, בעיני מצראי ואשאילונון; ורוקיננו, ית מצרים.

לז ונטלו בני ישראל מרעמסס, לסכות, כשית מאה אלפין גברא, ורגלאה בר מטפלא.

לח ואף נכראין סגיאין, סליקו עצמהון, וענא ותורי, בעירא סגי לתדא.

לט ואפו ית לישא דאפיקו ממצרים, גרצין פטרין ארי לא חמע: ארי אתרכו ממצרים, ולא יכלו לאתעבבא, ואף וודין, לא עבדו להון.

מ ומותב בני ישראל, דיתביבו במצרים ארבע מאה, ותלתין שנין.

מא ויהי, מסוף ארבע מאה, ותלתין, שנין; ויהי, בכרן יומא הדין, נפקו כל חיליא דיני, מארעא דמצרים.

מב לילי נטיר הוא קדם יי, לאפקותהון מארעא דמצרים: הוא ליליא הדין קדם יי, נטיר לכל בני ישראל לקריהון.

מג ואמר יי למשה ואהרון, דא גזירת פסחא: כל בר ישראל דישתמד, לא ייכול ביה.

מד וכל עבד גבר, זבין כספא ותגזר יתיה, בכין ייכול ביה.

מה תותבא ואגירא, לא ייכול ביה.

מז כל כנשתא דישראל, יעבדון יתיה.

מח וארי יתגיר עצמו גירא, ויעביד פסחא קדם יי מגזר ליה כל דכורא ובכין יקרב למעבדיה, ויהי כיצבי ארעא; וכל ערלא, לא ייכול ביה.

מט אוריתא חדא, תהי ליציביא, ולגירא, דיתגירון ביניכון.

נא ויהי, בכרן יומא הדין: אפיק יי ית בני ישראל, מארעא דמצרים על חיליהון.